

Katowice, 09.03.2018r.

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Łukasza Nikela pt. „Nieśmiałość a osiągnięcia szkolne: analiza psychospołecznych uwarunkowań sukcesów w nauce”

Dysertacja dotyczy związków pomiędzy nieśmiałością, cechami wrodzonymi, cechami nabytymi w trakcie rozwoju i osiągnięciami szkolnymi u dzieci. Część teoretyczną pracy stanowi interesująco napisany, szeroki i kompetentny przegląd literatury. Przegląd ten dotyczy z jednej strony nieśmiałości, z drugiej strony wybranych cech nabytych w trakcie rozwoju dziecka, takich jak: przekonanie o własnej skuteczności, aspiracje, motywacja do nauki i asertywność. Przegląd teoretyczny dotyczy także trzeciej grupy zagadnień, jaką są cechy wrodzone. Analiza teoretyczna i przegląd badań dotyczących wszystkich tych grup zagadnień dokonywane są zarówno z perspektywy ogólnej i definicyjnej, jak i w kontekście związków tych zmiennych z osiągnięciami szkolnymi. Doktorant odwołuje się do literatury zarówno polskiej, jak i światowej. Następnie Doktorant przedstawia swoje badanie, które zaplanowano i przeprowadzono jako wielozmiennowe. Postawiono problemy uporządkowane w kilka grup zagadnień. Zagadnienia te dotyczą związków pomiędzy cechami wrodzonymi, cechami nabytymi w trakcie rozwoju a osiągnięciami szkolnymi dzieci, także dzieci nieśmiałych. Problemy badawcze dotyczą ponadto związków pomiędzy cechami wrodzonymi, cechami nabytymi w trakcie rozwoju a nieśmiałością oraz następnie pomiędzy nieśmiałością cechami nabytymi w trakcie rozwoju a osiągnięciami szkolnymi. Autor przeprowadził badanie w planie wielozmiennowym z zastosowaniem liczbowych skal pomiarowych, w większości o dobrych parametrach psychometrycznych. Badanie przeprowadzono z udziałem 395 dzieci szkolnych w wieku od 8 do 12 lat z dbałością o podobną liczbę chłopców i dziewcząt. Cenne w przedstawionej rozprawie doktorskiej jest to, że w opracowaniu statystycznym danych wykorzystano różne analizy, w tym wielozmiennowe, takie jak: korelacje, regresje, analizy mediacyjne, analizy różnic między średnimi oraz modelowanie równań strukturalnych. Zmiennymi wyjaśnianymi w analizach statystycznych były nieśmiałość i osiągnięcia szkolne. W wyniku przeprowadzonych analiz Autor uzyskał, między innymi, dane wskazujące na to, że osiągnięcia szkolne uczniów bezpośrednio wyjaśniane są przez przekonanie o własnej skuteczności w nauce, inteligencję

ogólną i motywację zewnętrzną. W pośredni sposób osiągnięcia szkolne wyjaśniane są przez: neurotyzm, otwartość na doświadczenia i nieśmiałość. Osiągnięcia szkolne wyjaśniane są przez inteligencję ogólną także pośrednio poprzez motywację zewnętrzną oraz przekonanie o własnej skuteczności w nauce. Nieśmiałość wyjaśniana jest bezpośrednio przez neurotyzm, przekonanie o własnej skuteczności w nauce i submisję, a pośrednio przez ekstrawersję i inteligencję ogólną poprzez pośredniczącą rolę przekonania o własnej skuteczności w nauce i submisji. Badaniu poddane zostały dzieci w wieku od 8 do 12 lat, a zatem ograniczona wiekowo grupa badawcza. Pomiar osiągnięć szkolnych zastosowany w badaniu oparł się jedynie na retrospektywnych ocenach nauczycieli dotyczących osiągnięć badanych uczniów i tylko osiągnięć w języku polskim i matematyce jako przedmiotach szkolnych. Tytuł pracy, z uwagi na swoją ogólność, może sugerować jednak, że badania dotyczą wszelkich osiągnięć szkolnych i sukcesów w nauce zarówno dzieci, jak też i młodzieży. Na ile zatem można uogólniać wyniki badania przeprowadzonego przez Doktoranta do całej populacji dzieci i młodzieży oraz wszelkich osiągnięć szkolnych i sukcesów? Zastanawiające jest to, dlaczego Autor w badaniu wielozmiennowym zastosował tylko jeden pomiar osiągnięć szkolnych i to pomiar jednak bardzo subiektywny, jakim jest retrospektywna ocena nauczyciela dotycząca osiągnięć uczniów. Dlaczego nie zastosowano do pomiaru tej zmiennej innych metod dążących do większej obiektywizacji osiągnięć badanych uczniów, np. analizy ocen szkolnych uzyskanych w ciągu całej nauki szkolnej lub też roku, czy semestru lub analizy wyników prób sytuacyjnych, czyli zadań, testów itp. wykonywanych, rozwiązywanych przez uczniów w trakcie badania? Inne badania pokazują przecież, że oceny nauczycieli dotyczące zdolności uczniów są modyfikowane ustosunkowaniem nauczycieli do uczniów. Skoro nieśmiałość jest jednym z czynników warunkujących ustosunkowanie nauczyciela do ucznia (co ponadto modyfikowane jest kulturą), to powstaje pytanie: czy sama ocena dokonana przez nauczyciela może być wystarczającym wskaźnikiem zarówno możliwości, jak i faktycznych osiągnięć ucznia nieśmiałego? Zastanawiające jest też to, dlaczego zrezygnowano z badania podłużnego, które mogłoby pokazać ewentualne zmiany w osiągnięciach szkolnych i ich wielozmiennowe uwarunkowania.

Podsumowanie

Doktorant podjął w swojej rozprawie temat osiągnięć szkolnych i nieśmiałości w kontekście wielozmiennowych związków, co jest dużą zaletą przedstawionych badań.

Zaprezentowane analizy pokazują poszerzony obraz zagadnień i mają wartość pragmatyczną. Doktorant dokonał przeglądu literatury polskiej i światowej, a owoce swoich dociekań przedstawił w sposób kompetentny, syntetyczny i przejrzysty. Wykazał dociekliwość badawczą zarówno w procesie przeglądu teorii i badań, jak też i we własnym postępowaniu badawczym. Wykazał się także umiejętnością samodzielnego prowadzenia badania naukowego, zarówno na etapie przygotowawczym, czyli stawiania problemów i hipotez, przygotowania narzędzi badawczych, jak i na etapie wykonawczym, co odzwierciedla się w procedurze badania oraz złożonych analizach statystycznych przeprowadzonych na uzyskanych danych.

Jestem przekonana, że napisana przez magistra Łukasza Nikela dysertacja spełnia wymagania przewidziane przez ustawę o stopniach i tytule naukowym z dnia 14.03.2003. Wnoszę o dopuszczenie magistra Łukasza Nikela do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Joana Drwankowska